

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреев А.А. Компьютерные и телекоммуникационные технологии в сфере образования / А.А. Андреев // Школьные технологии. – 2001. – № 3. – С. 15–17.
2. Дворецкая А.В. Основные типы компьютерных средств обучения / А.В. Дворецкая // Школьные технологии. – 2004. – № 3. – С. 22–26.
3. Морзе Н.В. Основи інформаційно-комуніка-

ційних технологій / Н.В. Морзе. – К. : Видавн. група БНУ, 2006. – 352 с.

4. Интернет в образовании: специализированный учебный курс [Моисеева М.В., Полат Е.С., Бухаркина М.Ю]. М. : «Обучение–Сервис», 2005. – 248 с.

5. Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы, перспективы использования / И.В. Роберт. – М. : Школа-Пресс, 1994. – 204 с.

УДК 373.1

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ОСНОВНІ НАПРЯМКИ

Дяченко-Богун М.М., к. пед. н.,
доцент кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

У статті розглядаються основні напрямки модернізації підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності. Виокремлено і обґрунтовано сутнісні характеристики специфічних рис сучасної особистісно-розвивальної освіти і вимоги до професійної компетентності майбутніх фахівців природничих дисциплін. Вказується на необхідність використання інтерактивних методів навчання, індивідуалізації навчального процесу, широкого залучення сучасних мультимедійних та інтернет-технологій. Вказані напрями модернізації освітнього процесу у вищих навчальних закладах дозволять забезпечити якісну трансформацію підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язбережувальних технологій на рівні кращих світових стандартів.

Ключові слова: здоров'я, здоров'язбережувальні технології, здоров'язбережувальне середовище, модернізація освіти, інтерактивні методи навчання, індивідуалізація навчального процесу, компетентнісний підхід, професійна кваліфікація.

В статье рассматриваются основные направления модернизации подготовки будущих учителей биологии к реализации здоровьесберегающих технологий в профессиональной деятельности. Выделены и обоснованы существенные характеристики специфических черт современного личностно-развивающего образования и требования к профессиональной компетентности будущих специалистов естественных дисциплин. Указывается на необходимость использования интерактивных методов обучения, индивидуализации учебного процесса, широкого привлечения современных мультимедийных и интернет-технологий. Указанные направления модернизации образовательного процесса в высших учебных заведениях позволят обеспечить качественную трансформацию подготовки будущих учителей биологии к реализации здоровьесберегающих технологий на уровне лучших мировых стандартов.

Ключевые слова: здоровье, здоровьесберегающие технологии, здоровьесберегающая среда, модернизация образования, интерактивные методы обучения, индивидуализация учебного процесса, компетентностный подход, профессиональная квалификация.

Dyachenko-Bohun M.N. MODERNISATION OF TRAINING FUTURE TEACHERS OF BIOLOGY SCHOLL-HEALTH TO IMPLEMENT TECHNOLOGIES IN PROFESSIONAL WORK: THE MAIN DIRECTIONS

The paper examines the main directions of modernization of training of the future biology teachers to implement Scholl-Health technologies in professional work. Isolated and grounded the essential characteristics of the specific features of the modern personality-developing education and requirements for professional competence of future specialists of natural sciences. The necessity of using interactive teaching methods, the individualization of the educational process, broad involvement of advanced multimedia and Internet technologies. These directions of modernization of the educational process in higher educational institutions will ensure qualitative transformation of training future teachers of biology to implement Scholl-Health technologies on par with the best international standards.

Key words: health, Scholl-Health technology Scholl-Health environment modernization of education, interactive learning methods, individualization of the educational process, competence approach, professional qualifications.

Система вищої освіти, яка будувалась в Україні протягом останніх десятиліть, дозволяє зберігати нашій країні достатньо високі позиції за індексом розвитку людського потенціалу. Проте нові виклики, які ставить перед нами сучасність, глобалізація економіки, розвиток виробництва заснованого на знаннях, вимагають суттєвої модернізації освітньої сфери, підвищення якості вищої освіти, забезпечення її доступності для всього населення, а з іншого боку, розвиток інноваційних підходів до навчально-виховного процесу, формування нових професійних якостей у майбутніх учителів, що дозволить підвищити їх конкурентоспроможність у XXI столітті.

У розв'язанні наведених завдань важливе значення має здоров'язбережувальна діяльність освітнього закладу, яка цілеспрямовано впливає на благополуччя учня, розвиток відповідального ставлення молоді до власного здоров'я і безпеки (Г.Л. Апанасенко, Ю.Д. Бойчук, Е.Н. Вайнер, М.С. Гончаренко, В.П. Горашук, М.В. Гриньова, Г.К. Зайцев, В.В. Колбанов, Л.П. Сущенко, Л.Г. Татарнікова). Центром такої діяльності може бути саме вчитель природничих дисциплін, який за відповідної підготовки має стати організатором і науковим керівником діяльності щодо збереження, зміцнення та формування здоров'я учнів. Потреба сучасної школи в модернізації підготовки учителів природничих дисциплін, спроможних організовувати здоров'язбережувальну діяльність у закладах освіти, зумовлює актуальність досліджуваної проблеми щодо основних напрямків оновлення змісту підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до здоров'язбереження та реалізації здоров'язбережувальних технологій.

Проблема здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я особистості дедалі частіше стає предметом наукових досліджень у педагогічній, медичній, соціологічній, валеологічній та психологічній науках. Дослідженню основ здоров'язберігаючого виховання присвячені наукові праці І.І. Брехмана, В.П. Горашук, О.Д. Дубогай, В.О. Лозинського, З.А. Малькова, В.Т. Оржеховської, М.Н. Таланчук, Л.Г. Татарнікової. Основні принципи організації оздоровчої освіти та виховання школярів висвітлено у працях Л.Г. Заплатнікова, М.В. Гриньової, С.І. Кириленка, Л.В. Пономарьової, Б.М. Шияна, О.І. Шиян. Проблему застосування здоров'язберігаючих технологій у сучасній школі проаналізовано у працях Л.О. Антонової, В.О. Лозинського, Ю.М. Науменко, М.І. Смірнова, В.Ю. Циганова, Є.О. Юніної. В той же час, не дивлячись на тривалі наукові пошуки

щодо зазначеної проблеми, невирішеними залишаються питання виокремлення і обґрунтування основних напрямів підвищення ефективності підготовки студентів природничих дисциплін до практичної діяльності зі збереження здоров'я у закладах освіти.

Враховуючи це, можна визначити мету статті. Вона полягає у проведенні аналізу шляхів реформування і обґрунтуванні напрямків модернізації підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності.

Необхідність модернізації системи вищої освіти набуває особливого значення у зв'язку з процесами глобалізації, що прискореними темпами розвиваються у світі в останні десятиріччя. Ці тенденції ставлять на перше місце завдання отримання конкурентних переваг, постають перед різними країнами на світових ринках, у тому числі й на освітньому. Як вважають автори проекту Білої книги національної освіти України: «сучасний стан розвитку теорії і практики освіти характеризується напруженим пошуком шляхів актуального й прогностичного (випереджувального) реагування на виклики часу» [1, с. 8].

Одним з ключових напрямів удосконалення педагогічної природничої освіти є актуалізація спрямованості на здоров'язбереження, реалізація якого можлива через підготовку майбутніх учителів природничих дисциплін до практичної здоров'язбережувальної діяльності у закладах освіти.

Процес трансформації суспільних вимог до педагогічної праці носить постійний характер, він потребує з'ясування інноваційних характеристик тих завдань, які стоять перед діяльністю педагога і вимагаються суспільством і часом. Л.Ф. Тихомирова акцентує увагу на тому, що в останні роки найважливішою ланкою професійної діяльності педагога стає його здоров'язбережувальна діяльність і готовність до використання здоров'язбережувальних технологій [2, с. 296].

В сьогоденні умовах надзвичайно високих темпів накопичення людством наукового і практичного знання, значного ускладнення всіх видів людської діяльності значно змінюється роль вищої освіти як у функціонуванні соціуму, так і в житті кожної людини. На думку В.П. Андрущенко і В.І. Бондар, «основу модернізації моделі педагогічної освіти мають складати сукупність ідей та підходів, серед яких провідними є:

– оптимізація та укрупнення змістових одиниць в умовах переходу від чотириступеневої до двоциклової системи підготовки фахівців на засадах компетентнісного підходу;

– перехід від енциклопедичної до компетентнісної парадигми освоєння змісту відповідної професії;

– ідея автодидактичного забезпечення формування особистості професіонала як внутрішньо-освітнього «прирощування» і розвитку «Я-концепції»;

– ідея синергетизму в забезпеченні наступності, єдності і взаємопроникнення складових педагогічної та андрагогічної моделей організації та здійснення навчання студентів;

– забезпечення органічної єдності двох професійно-особистісних новоутворень випускника: професійної спроможності й особистісної здатності конкурувати в умовах ринку праці, які виступатимуть системоутворюючими індикаторами якості випускника» [3, с. 13].

Проблема модернізації системи вищої педагогічної освіти носить значно ширший характер, ніж проблема удосконалення природничо-наукової освіти. Головним завданням модернізації педагогічної освіти може стати допомога у переході від педагогічної освіти в індустріальну епоху до педагогічної освіти інформаційного суспільства.

Сучасний цілісний особистісно-розвивальний педагогічний процес вимагає незрівнянно вищої професійної кваліфікації від учителя, ніж це було в освіті знань.

Специфічні риси педагогічної освіти полягають у тому, що:

– вона припускає набуття професійної компетентності через професійну соціалізацію, що відбувається на основі неперервної практичної роботи майбутніх учителів у загальноосвітніх навчальних закладах, проектування й апробації ними своїх професійних педагогічних моделей;

– засвоєння майбутнім учителем предмету своєї спеціальності відбувається в умовах поєднання фундаментальності (володіння методами науки), цілісності (учитель на відміну від інженера або співробітника лабораторії не може працювати як вузький фахівець в якійсь одній сфері), професійної спрямованості (у процесі навчання спочатку моделюється ситуація майбутньої професійної діяльності, в якій предмет, що вивчається, виступатиме не як самоціль, а як засіб розвитку й виховання дітей);

– усі кафедри вищого педагогічного навчального закладу мають, не дивлячись на відмінності, по суті, загальний предмет вивчення і дослідження – педагогічну діяльність, створюючи її цілісну картину в свідомості майбутнього педагога.

Сутнісні характеристики напрямів модернізації підготовки у вищих навчальних закладах України майбутніх учителів при-

родничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти представлені на рис. 1.

Модернізація змісту підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін у вищих навчальних закладах пов'язана, як вважає Т.В. Вардуні, з реалізацією його ціннісного потенціалу для розвитку особистості і припускає розробку концептуальних інтеграційних моделей змісту біологічної освіти з урахуванням досягнень біології, педагогіки, філософії, логіки, соціології тощо [4, с. 3].

С.В. Стрижак вказує на той факт, що «модернізація сучасної природничо-наукової освіти вимагає звернення до особистості вчителя, перегляду основних ланок його професійної діяльності» [5, с. 36].

Зміна вимог до підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти зумовлена соціальним запитом на підготовку вчителів, здатних до здоров'язбережувальної діяльності в умовах загальноосвітніх навчальних закладів, пов'язана з питаннями євроінтеграції вітчизняної вищої освіти, зміною концепцій щодо ролі освіти у збереженні, зміцненні та формуванні здоров'я молоді, розвитку нових поглядів на процеси професійної підготовки і соціалізації майбутніх учителів. Перераховані вимоги зумовлюють стратегічні напрями модернізації підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти відповідно до потреб держави, суспільства, роботодавців, майбутніх учителів, учнів та їхніх батьків.

Сучасна школа потребує такого вчителя, який би був готовий не тільки до забезпечення здоров'язбережувальної діяльності, спрямованої на фізичне вдосконалення дитини, але й до всебічної педагогічної діяльності із загального зміцнення здоров'я дитини, був здатний сформувати команду фахівців з фізичної культури, психологів, соціальних педагогів для організації та координації здоров'язбережувальної діяльності всього шкільного колективу.

Саме таким педагогом-організатором здоров'язбереження за умов належної підготовки повинен стати вчитель природничих дисциплін. Адже саме зміст його фахової підготовки слугує достатнім підґрунтям для проектування і реалізації всієї здоров'язбережувальної діяльності у закладі освіти. Однак реалізація цього завдання вимагає підвищення рівня і обсягу знань щодо реалізації здоров'язбережувальних технологій.

Практичні заходи з модернізації підготовки майбутніх учителів природничих

дисциплін до реалізації здоров'язберезувальних технологій у закладах освіти передбачають введення у навчальні плани:

- курсів, спрямованих на пропедевтику здоров'язберезувальної педагогічної діяльності і професійний розвиток власної здоров'язберезувальної компетентності студентів;

- інтегрованих курсів, що базуються на принципах міждисциплінарного підходу;

- розвиток проблемного навчання із використанням сучасних освітніх технологій;

- індивідуалізацію навчання завдяки диференціації навчального матеріалу за модульним принципом;

- використання різноманітних форм здоров'язберезувальної діяльності в навчальному процесі, що потребує внесення до Державного освітнього стандарту вищої професійної освіти із природничо-наукових спеціальностей відповідних змістовних елементів.

Аналізуючи діяльність учителів природничих дисциплін щодо реалізації здоров'язберезувальних технологій у закладах освіти, варто відмітити, що якісна здоров'язберезувальна діяльність учителя ґрунтується на повноцінній підготовці і вимагає глибоких теоретичних і практичних

знань і навичок. На думку В.П. Горашука, «у навчальних планах педагогічних вищих навчальних закладів України викладається предмет валеологія, зміст і філософія якого не відповідають завданню формування високого рівня культури здоров'я майбутнього вчителя в повному обсязі» [6, с. 39].

Шляхами вдосконалення викладання природничих дисциплін і реалізації інноваційної системи підготовки майбутніх учителів до здоров'язберезувальної діяльності є:

- фундаменталізація навчання;

- врахування регіональних пріоритетів;

- розвиток відповідних компетенцій;

- використання активних форм і методів навчання.

Створення нових навчальних посібників, засобів медіа-освіти, дозволить поглибити студентам знання з окремих модулів здоров'язберезувальних дисциплін, зробити зважений вибір між теоретичними і практичними питаннями, між традиційними формами і методами навчання й інноваційними.

Значну ефективність у підготовці майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язберезувальних технологій у закладах освіти може продемонструвати створення програмно-комп'ю-

Рис.1. Основні напрями модернізації підготовки майбутніх учителів біології до реалізації здоров'язберезувальних технологій у закладах освіти

терних комплексів і мультимедійних навчальних засобів, що може бути важливим напрямом модернізації фахової підготовки студентів.

Важливе значення для розвитку здоров'язбереження в світі є оптимізація технологічної складової навчання. На думку В.П. Беспалько, оновлення школи можливе тільки через науково обґрунтоване вдосконалення педагогічної технології, що передставляє суворо наукове проектування в класній кімнаті педагогічних процесів, які гарантують успіх.

Формування нових поглядів на професійну соціалізацію майбутніх учителів актуалізується через модернізацію підготовки до реалізації здоров'язбережувальних технологій через:

- формування власної здоров'язбережувальної компетентності;
- здоров'язбережувальну спрямованість у вивченні людиноцентрованих дисциплін;
- гуманітаризацію навчання завдяки підвищенню рівня знань із соціальних питань щодо здоров'я та використання здоров'язбережувальних технологій;
- перехід від навчання в межах окремої дисципліни до засвоєння професійно важливих компетентностей.

Головною умовою якісного розв'язання цих завдань є індивідуалізація навчання студентів у процесі кредитно-модульної форми навчально-виховного процесу у вищій школі та застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. В.П. Горашук переконує, що «навчальний план вищих педагогічних навчальних закладів повинен орієнтувати майбутнього вчителя на школу завтрашнього дня, давати йому визначений запас знань з випередженням» [6, с. 42]. Автор підкреслює, що «випередження нинішніх потреб системи освіти в різному кваліфікаційному рівні фахівців, закладене в навчальні плани й програми педагогічних інститутів, повинно складати 15–20 років» [6, с. 42].

Важливим аспектом модернізації процесу підготовки майбутніх учителів до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти є розвиток інноваційної функції вищої освіти, яку дослідники вбачають у формуванні, розповсюдженні та впровадженні ідей, спрямованих на розв'язання професійних і загальнокультурних завдань нового класу.

Як вважає О.Г. Пашков, розвиток інноваційної функції базується на:

- проведенні наукових досліджень (фундаментальних і прикладних);
- розповсюдженні результатів науково-дослідної і науково-технічної діяльності;

– створенні та розвитку малих підприємств інноваційного типу, реалізації інноваційних освітніх програм, засвоєнні сучасних інформаційних технологій і можливостей використання їх студентами в різних сферах суспільного виробництва і творчого розвитку особистості [7, с. 8].

Підтримка інноваційної спрямованості підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти можлива в умовах навчального середовища, яке органічно поєднує навчальну і наукову діяльність, реалізує інноваційні дослідницькі й освітні програми. З цього боку важливим стає залучення закладів, які забезпечують підвищення та перепідготовку педагогічних кадрів, до формування цілісної системи здоров'язбережувальної діяльності через трансформацію змісту навчальних планів системи післядипломної освіти вчителів, створення ресурсних (інформаційно-освітніх) центрів при вищих навчальних закладах, зокрема при університетах.

Таким чином, запропоновані основні напрями модернізації природничо-наукової освіти забезпечать формування готовності майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти, сприятимуть збереженню, зміцненню та формуванню здоров'я тих, хто навчається в загальноосвітніх закладах. Витрати української освіти на модернізацію підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти повернуться суспільству розумними учнями в школі, здоровими дітьми в родині, благополуччям та сталим розвитком країни.

Стаття не вичерпує всіх сторін аналізованої проблеми і актуалізує необхідність посиленої уваги стосовно подальших ґрунтовних теоретичних напрацювань і вдосконалення практики впровадження технологій здоров'язбереження у систему професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін. Вказані аспекти актуалізують зацікавленість суспільства у висококваліфікованих учителях природничих дисциплін, здатних до реалізації здоров'язбережувальних технологій на основі нейтралізації негативного впливу дидактичних чинників на рівень здоров'я дітей у закладах освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біла книга національної освіти України : [проект] / за ред. В.Г. Кременя. – К., 2009. – 376 с.
2. Тихомирова Л.Ф. Теоретико-методические основы здоровьесберегающей педагогики : дисс. ... докт.

пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Л.Ф. Тихомирова. – Ярославль, 2004. – 339 с.

3. Андрущенко В.П. Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів XXI століття / В.П. Андрущенко, В.І. Бондар // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського : збірник наукових праць / за ред. В.Д. Будака, О.М. Пехоти. – Вип. 28. – Миколаїв : МДУ імені В.О. Сухомлинського, 2010. – С. 12–20.

4. Вардуни Т.В. Трансформація теорій и содержания биологического образования учителей в XX веке как предпосылка проектирования его современных моделей : автореф. дисс. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Т.В. Вардуни. – Ростов-на-Дону, 2007. – 44 с.

5. Стрижак С.В. Науково-методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / С.В. Стрижак. – Полтава, 2005. – 237 с.

6. Горашук В.П. Теоретичні і методологічні засади формування культури здоров'я школярів: автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В.П. Горашук. – Х., 2004. – 58 с.

7. Пашков А.Г. Теоретико-методические основы профессионального образования / А.Г. Пашков // Педагогика профессионального образования : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / [Е.П. Белозерцев, А.Д. Гонеев, А.Г. Пашков] ; под ред. В.А. Сластенина. – 3-е изд. – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – С. 5–36.